

Tripudium
Saltatio

KULTURORGANSKADINAUJO
PANSKANDINAVISK TIDSSKRIFT
ÅRG. 3, NR 2 (2003)

KULTURORGAN SKADINAUJO

PANSKANDINAVISK TIDSSKRIFT

Årg. 3, nr 2 (2003)

høst hadde fire av foreningens medlemmer en 3 dagers tur i Femundsmarka. Tre dager og tre netter for å være mer nøyaktig. Jeg kommer ikke til å gå i noen nærmere detalj om turen. Det holder egentlig å si at den var fantastisk. Etter en dagsmarsj endte vi opp med å slå leir i overgangen mellom en grov fjellbjørkskog og en gedigen myr. Utpå kvelden kom omsider bålet i gang. Og så satt vi der, midt i ødemarken, 4 mann, nokså påtatte etter den siste etappens blokkmark og morenegang. Været var kaldt og rimelig klart. Rimet la seg ganske raskt på telt og sekker. Mens vi satt der og snakket så vi mange stjerneskudd på himmelen. Det er visstnok ikke så altfor ofte man ser stjerneskudd, men jeg er mer tilbøyelig til å tro at grunnen til det er at få sitter ute i kulda om natten og stirrer opp på himmelen. Det var allikevel noe ved omstendighetene, å sitte der i marken, rundt bålet langt fra mennesker, å se stjernehimmelen og stjerneskudd, noe ganske så tidløst. Natt, stjerner og ild — en ikonisk religiøs terminologi og stemning var skapt. Det var lite som kunne antyde at vi for øyelikhet var i år 2003. Det kunne like gjerne ha vært for 15 tusen år siden, eller 15 tusen år i fremtiden. I så måte var handlingen i aller høyeste grad religios.

Jeg sier at det like gjerne kunne vært 15 tusen år inn i fremtiden. Dette er sant kun så lenge vi tvholder på en ortodoks moral og behandling av naturen. Den norrøne betegnelsen på natur er *øðli* eller *eðli* (henholdsvis **aðulja* og **aðilja* på germansk). Det er en åpenbaring å få et glimt inn i naturens sanne vesen. Loven er å strebe etter innsikt i *øðli*.

Samfunnet spiser seg mer og mer inn på det ubørste, paradoksalt nok samtidig med at bygdene avfolknes. Paradoksalt er det også at Den Norske Turistforening ikke er uskyldig i denne utviklingen, i deres evige jag på å tilrettelegge for turgåere. Uten tvil er hensikten (i hvert fall delvis) gode, ved å forsøke å få flere folk ut i løypa, men på bekostning av hva? Hvis man på død og liv skal ha rullestolbrukere og 90-åringer ut på Besseggen må det nødvendigvis bety inngrep. Stier lages på dugnad (inngrep), steiner males med røde T'r (inngrep), hytter bygges (inngrep) og veier lages (inngrep). Ufarliggjøringen av naturen og naturkrefter vil til slutt bli så voldsom at selv en blind mann kan finne fram i "villmarken". De som gleder seg over orientering får drømmene knust av skilt, stier (på storrelse med en halv veg! Jfr. deler av Rondane) og røde T'r som det skal noe til for å unngå å se. Det verste er at vi her ikke snakker om Nordmarka (selv om det er ille nok), men nasjonalparker "utenfor allfarvei".

To skrekkeksempler på at jeg ikke sitter her og urettmessig syter: På Besseggen har man nå fått konsesjon til å legge opp en streng på det bratteste partiet opp eggjen fordi noen folk ikke tør å "klatre" opp den lille biten. Jeg har gått Besseggen to ganger selv, og er ikke fri for høydeskrek, ei heller er jeg kandidat for ekstremsporter, men ærlig talt, selv moren min, som begynte å grine fikk til slutt karret seg over strekningen. Det skal ikke mer til enn en hjelpende hånd. Og så har vi Kjerag med Prekestolen. Tidligere i år så jeg på et program der frivillige laget en ny sti opp til stupet. Og hva var grunnen? Tro det eller ei fordi så mange med høydeskrek klaget over at stien opp var for skremmende. Hva har du å gjøre på Prekestolen hvis du har høydeskrek? Man blir tvunget til å spørre seg selv, er virkelig naturen for alle?

La oss sverge evig handlekraft i å verge *øðli*.

Vegard Chapman 05.11.2003

Leder	2
Vegard Chapman	
Redaksjonelt	4
Jarle Øvrehus	
Notiser	5
samlet av Jarle Øvrehus	
"Runefunn" ved Folgefonna	6
Jarle Øvrehus	
Turbeskrivelse	7
Vegard Chapman	
Bokomtaler	10
Jarle Øvrehus	
Grunnleggende problemer med hedensk tradisjonalisme	13
M. Häggkvist / oversatt av Vidar E.	
Danmarks olddeling	16
Johnny L. H. Mortensen.	
Hällarnas hemliga språk del II	20
Mattias L.	
Stållo settes på folk	23
Trad.	
Etymologisk hjørne	24
Vegard Chapman	
Brudlaup fra folketroen	24
Sakset og omsatt til landsmål av Agilmund Ovseth	
Rapport fra lokallag Trondheim	28
Lokallag Trondheim	

REDAKSJON
Vegard Chapman
Jarle Øvrehus

ADRESSE
KulturOrgan Skadinaujo
Pb. 20
0313 Oslo
Norge

E-POST
stab@kultorg.com

VERDENSVEVEN
www.kultorg.com

TELEFON
(+47) 98 09 16 17

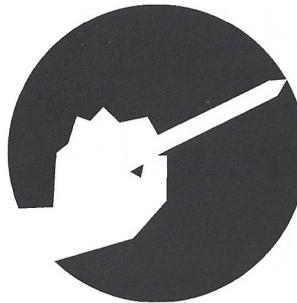
ABONNEMENT
100 NOK, SEK, DKK

ISSN: 1502-8070

© KulturOrgan Skadinaujo, Oslo 2003

Det er forbudt å kopiere materiale fra denne publikasjonen med henhold til åndsverksloven. Unntak kan kun forekomme etter avtale med den enkelte tekstsforfatter eller Kult.Org. Skadinaujo

REDAKSJONELT

NYHETER & NOTISER

Dette nummeret av KultOrg ble planlagt og påbegynt allerede denne sommeren, men på grunn av mye arbeid og skole og lite stoff til bladet fikk vi dessverre ikke fullført det før nå. Det bør absolutt ikke ta så lang tid, men det er noe man ikke selv bestemmer alltid. Likevel er et nytt nummer under planlegging og håpes utgitt ved juletider. En del snadder har vi dog fått med oss denne gangen. Sommeren er tiden for turer og møter. Vegard Chapman har skrevet nok en turbeskrivelse, men denne gangen er ikke turen bare for forlystelsens skyld men også i embets medfør. Lokallag i både Sogn og Trondheim er opprettet, og flere er i anmarsj. Flere bokmønster er det denne gangen også, og vi oppfordrer alle til å sende inn tips eller omtaler av bøker de har lest som er verdt å lese av andre også.

Ellers har vi to artikler på svensk (den ene oversatt) og en på dansk. Den ene svenske

er om hedenk tradisjonalisme og problemer angående det og bør leses grundig, den andre er av Mattias L. og er del II av en artikkel vi hadde i KultOrg nr 3, 2002. Den danske artikkelen er av Johnny Mortensen og handler om hvorledes Danmark er fra gammelt av delt inn i sogn, bygder, herred og sysler.

Vi har også fått inn en ny spalte som tar for seg nyheter og smånotiser fra det ganske land. Det vil i fremtiden også inkludere Sverige og Danmark.

Lokallaget i Trondheim har også fått seg et tlf. nr. (+ 47 94 40 02 98) hvor de kan kontaktes. Et introduksjonshefte fra trønderne er også på vei, med informasjon om aktiviteter og kulturminner i nærmiljøet.

Vi har også kjøpt inn en bok av Magnus Olsen - *Hedenske Kultminder i Norske Stedsnavne* - som vi håper blir digitalisert engang i fremtiden. En annen bok vi har kjøpt inn er Georges Dumézil's *De*

Nordiske Guder og den er det meningen at hvem som helst kan få låne. Den er for tiden i Trondheim og går på rundgang der. Meningen er at den skal gi leseren og de som er interesserte en litt dypere innførsel i nordisk heden-dom og dens konnotasjoner med andre indo-europeiske religioner. Så om du har lyst til å lese denne, så meld ifra til oss og vi vil be den bli tilsendt deg.

I fremtiden vil vi også publisere fire nye hefter/bøker. To av heftene er av Magnus Olsen, en bok av Oluf Rygh og en bok av Hjalmar Falk. Grunnen til dette er at de er vanskelige å få tak i, og vi synes de er såpass interessante at flere fortjener å lese om det de omhandler. Nærmore informasjon om dette vil komme.

Ellers håper vi dette nummeret tilfører leseren mer interesse og iver etter å utforske sin egen fortid for å bedregjøre sin egen fremtid. God fornøyelse!

Jarle Øvrehus 01.11.03 e.v.t

Osebergskipets skjulte skatter

Alt som ble funnet i Oseberggraven er ikke utstilt i Vikingskipmuseet. De fleste tingene ligger gjemt i kjelleren og er i altfor dårlig stand til å utstilles. Ansatte ved museet har gjennomgått alle tingene, systematisert, katalogisert og oppdaget flere nye sider ved den kjente skipsgraven. Blant annet er fire senger som er malt i fine farger og med utskjæringer på ikke utstilt. Når det nye Historisk Museum eventuelt kommer på Sørenga i Oslo vil det bli utstilt kopier av disse ukjente skattene.

Kilde: Aftenposten Nettutgave 05.10.2003

Vikingskip i Rom Vestre-Hagen ved Tønsberg?

Forskere har brukt georadar for å se hva som skjuler seg under en tidligere markert gravhaug, men som nå er borte fra overflaten. Georadarbildene viser en mulig skipsformasjon som ligger skjult under jorden. Siden forholdene er de samme som ved Osebergskipet og de andre kjente skipsgravene, er det godt mulig at dette skipet også er vel bevart. Arkeologer vil foreta kjerneboring i høst for å

finne trerester som kan påvise muligheter for et nytt skip.

Kilde: VG Nettutgave 21.10.2003

Nekter å hjelpe arkeologer

Etter å ha ødelagt en gravhaug ble Terje Vindheim på Dåreid ved Farsund fengslet i 21 dager for brudd på kulturminneloven etter å ha ødelagt haugen totalt etter utbygging av en garasje. Arkeologene ville deretter rekonstruere gravhaugen, og ba om å få se gamle bilder av haugen slik at den kunne bli lik den opprinnelige. Vindheim nektet imidlertid å gi fra seg bildene, og ville ikke hjelpe til med å få dem tilbake.

Kilde: Aftenposten Nettutgave 05.10.2003

ende dette. Skipshaugen på Borre rommet altså et skip og ble gravd ut av Nicolay Nicolaysen i 1852, men kom raskt i skyggen av de større funnene fra Oseberg og Gokstad. Boken heter "Skipshaugen, 900 e. Kr." og er skrevet for et bredere publikum enn det vanlige arkeologiske bøker er.

Kilde: Gjengangeren Nettutgave

Ny skipstype funnet

På Avaldsnes har arkeologer funnet en ny skipstype som står mellom vikingskip og middelalderskip. Under mudder og på grunt vann lå dette skipet, som er fra 1200-tallet og er en type krigsskip som kan ta tung last og ha stor fart. Håkon Håkonson regjerte på denne tiden, og man vil gjerne ha det til at det skal være et av hans skip.

Kilde: Haugesunds Avis Nettutgave

Maling ødelegger helleristninger

Det å male og vise frem helleristninger er ikke bare en utelukkende positiv opplevelse. Malingen kan forvitre fjellet og ødelegge ristningene totalt, har arkeologen David Vogt kommet

frem til. Om man i dag finner nye helleristninger vil mosen bli tatt vekk, ristningene tegnet av og deretter mosen lagt over igjen slik at ristningene beskyttes.

Kilde: Nrk.no Kultur 09.10.2003

Pøbler med moped gjorde hærverk på Alta-ristningene

De kjente Alta-ristningene, på UNESCO's liste over verdens kulturarv, er påført ubøtelige skader. Pøbler med piggekk på mopeder har kjørt over feltet og laget dype spor. Hærverket er anmeldt til politiet og det betraktes som miljøkriminalitet. Tidligere har noen også helt maling over Alta-feltet.

Kilde: Nrk.no Finnmark
18.06.2003

Steinkonstruksjon ved Hordamuseet

Ved Hordamuseet på Stend i Hordaland er det foretatt undersøkelser ved en såkalt "ringgrav". Arkeologene er usikre på hva dette kan være for noe, men uten tvil bør det være kultisk aktivitet bak. Rundt en steinblokk ligger en ring av steiner og at det ligger mye arbeid bak denne konstruksjonen kan man med sikkerhet si. Vi får se hva arkeologene finner ut ved hjelp av utgravingene som er foretatt der denne sommeren.

Kilde: Riksantikvaren.no
11.08.2003

"RUNEFUNN" VED FOLGE- FONNA

August 1999 oppdaget to fjellfarere noen merkelige tegn i et berg ved Folgefonnaas kant i Hardanger. Disse tegnene tok de for å være runer og meldte fra til Universitetet i Bergen for å få det enten avkretftet eller bekreftet. Tre år senere, i juli 2002, viste en geolog bilder av runene til arkeologer i Bergen, og de sa at dette var en sensasjon siden et runefunn ikke var blitt funnet så høyt over havet noen gang før (1450 m). Senere denne sommeren kom en annen geolog selv på stedet og kunne slå fast at det faktisk ikke var runer likevel, men et naturlig vekstmønster visse mineraler former når de bygger krystaller. At man først antok at de kanskje var fra vikingtiden og deretter at de muligens er en milliard år gamle, viste at debatten ikke var over ennå. Hvorvidt arkeologene har fått stadfestet om merkene i berget er natur- eller menneskeskapte vites ikke, men den dagen kommer nok. Det siste innspillet i denne saken er det mest interessante, og noe som vekket de flestes interesse. Innspillet kommer fra Kjell Aartun, og for de av dere som ikke vet hvem det er kan vi fortelle at i 1994 skrev han en bok - "Runer i kulturhistorisk sammenheng : en fruktbarhetskultisk tradi-

sjon" - som fortsatt i dag leses opp til fornøyelse og latter hos de fleste vitenskapsmenn. I Kvinnheringen, hvor runefunnet er blitt omtalt flere ganger, har han den 18 oktober 2002 fått innpass i lokalavisen med sin tolkning under tittelen "Eit kultisk-erotisk dikt frå bronsealderen". Denne tolkningen baserer seg på at runene kan leses med semittiske ordbøker. Ved hjelp av lydlover og ordbøker har han klart å få 10-20 tegn til å bli 234 ord. Det som er mest kjent med Aartuns bok er at det ikke skorter på erotiske og sekssuelle tolkninger. Og selvsagt har disse semittene vært oppvevd Folgefonna og hugget inn sine erotiske dikt. Og ikke nok med det, men de skal også ha etterlatt seg tallrike røyser og hauger fra Persia til Norden.

Det er tre ting som er ekstremt merkelig her: for det første at Kjell Aartun er statsstipendiat og Dr. Philos. For det andre er det at en geolog ved Universitetet i Bergen synes innspillet er interessant! Og for det tredje at slike ting i det hele tatt kommer i avisene. Å hjelpe meg for noen folk.

TURBESKRIVELSE

SOGN : 29. MAI - 1. JUNI
TRONDHEIM : 18. - 20. JULI

AV VEGARD CHAPMAN

SOGN [29. MAI - 1. JUNI]

I sommer hadde vi (foreningen) et hovedmål, og det var å reise rundt for å danne lokallag til foreningen Kult.Org. Skadinaujo. De to aktuelle stedene var Trondheim og Sogn hvor vi med tiden hadde fått noen kontakter.

Torsdag den 29. mai dro vi mot Sogn for å treffen folket der. Første stopp var Lærdal hvor vi fikk æren av å møte odelsønnen på en av de nederste gårdene. Etter en rask omvisning i inn- og utmark dro vi til ferjeleiet på Fodnes for å hente vår mann nummer to, fra Leikanger. Sammen dro vi tilbake igjen til gården for å nyte en svært god middagspai i gamlestua.

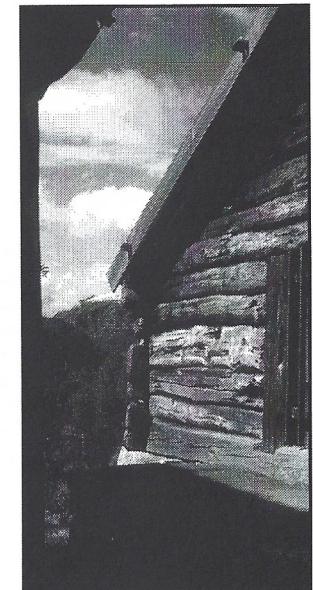
Dagen etter gikk turen mot Kaupanger hvor vi så på de Heibergske samlingene. De Heibergske samlingene er et friluftsmuseum å la folkemuseet i Oslo, eller Maihaugen i Lillehammer. En god samling gårder av lokal byggeskikk samt gårdsdyr av gammelt norsk opphav. Det var et ganske så flott sted, og bakenfor mosegrøde tak kunne man se fjord og snødekte fjell.

Videre dro vi mot Sogndal, og stoppet ved Fimreite. Her har det kjente sjøslaget ved Fimreite

i 1184 funnet sted, og plassen er markert med en stor bauta. Også her er kulturlandskapet flott. Men dagen var ikke over ennå.

Vi dro videre forbi Leikanger til ferjeleiet ved Hella hvor vi tok båten over til Vangsnes, for å vitje Fritjof den Frøkne. Dette er en enorm statue av denne kjente vikingen. Statuen ble oppført på den tyske norgesvennen Keiser Wilhelm den 2. Han var ofte på vitjing i våre fjorder, og skal (om jeg ikke husker feil) ha delfinansiert oppbyggingen av Ålesund etter den store bybrannen. Ålesund har i dag den mest intakte jugendstilbebyggelsen, selv om uestetiske byggverk stadig tærer på det flotte som en gang var.

Nåvel, tilbake til Hella tok vi bena fatt og gikk et stykke oppi lia til noen gamle gårdsbruk, nå forlatt. Det er hinsides min fantasi hvorfor de er forlatt, for maken til vakkere beliggenhet skal man lete lenge etter. På veg opp til den siste gården gikk vi igjennom en fantastisk vakker eplelund i full blomst. Man ble mer eller mindre blendet av denne hvite skogen. Øverst i innmarka slo vi oss ned med utsyn over gården, Sognefjorden og Balestrand til et velfortjent måltid i det fri.

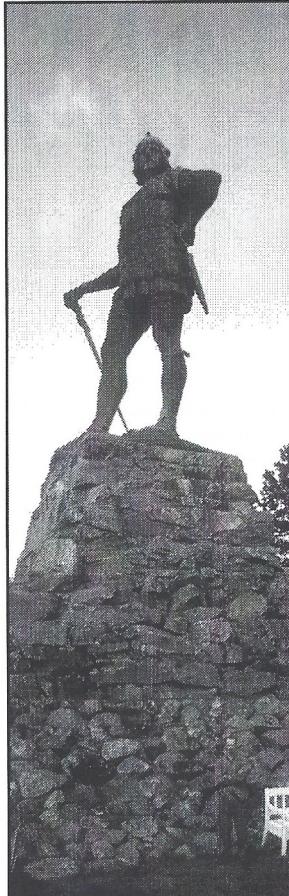

Etter en stund tok vi oss tilbake mot Leikanger. Der stoppet vi ved Baldershagen, en merkelig plass ved sjøkanten. På toppen av bakken står en 7,87 meter høg forhistorisk bauta. Nedenfor ligger to røyser, der man kan se at i det minste en av dem har vært omkranset av en steinsetting. Baldershagen ligger på Husabø (variant av Huseby) som indikerer

at vi har med et gammelt makt-sentrum å gjøre. Deretter dro vi tilbake til Lærdalsøyri.

Denne kvelden skulle vi overnatte ute, så vi dro videre opp i Lærdalen. Ved Galdane, Seltåsen og Steinåsen er det en gammel postveg fra 1790 og 1845. Vi gikk denne helt til vi fant litt flat mark (ikke så helt lett faktisk) og slo opp teltet der. Veien var svært vakker og hadde partier med forbløffende ingenørkunst.

Lørdagen begynte vi med å gå nok en veg. Denne gangen den kjente Vindhedleren. Nok en gang kunne vi la oss imponere av gammel ingenørkunst. Langs deler av vegen var det også satt opp rekksverk. Her er det ikke snakk om noe idiotisk rekksverk for eldgammle pensionistturister, men heller et eldgammelt rekksverk av støpejern i klassisk stil. Det er forunderlig at man på 1800-tallet, som en fattig nasjon, kunne ha råd til å gjøre noe så fint ut av en veg temmelig langt ute i distriktet når man i dag må snu på hver krone for til slutt å bare oppføre et rástygt byggsverk og lignende. Det tidløse er så visst ikke dagens agenda. Etter å ha kommet til toppen av vegen tok vi av til høyre inn i en gammel furuskog. Grunnen til dette var at vår mann i Lærdal hadde hørt nyss om en bygdeborg som skulle ligge der inne et sted, ovenfor Sverrestigen (en sti anlagt på ordre av Kong Sverre, men antakeligvis mye eldre enn som så). På motsatt side av dalen er det allerede kjent en bygdeborg, som typisk nok har satt navn på gården, i vårt tilfelle Borgund. Etter mye om og men fant vi restene av en mur i typisk bygdeborgforfatning - sammenrast mur, knapt synlig. Det har vært noe diskusjon om dette virkelig er en bygdeborg eller ikke. Ifølge arkeologer så er det det. Om man kanskje ikke lar seg imponere av disse restene, så får man i hvert

fall vite som menigmann ikke har, om lokalhistorie og tradisjoner. Innsikt og åpenbaring er jo evige mål.

Senere på dagen dro vi ut til noen gamle maskin gevær- og kanonstillinger ved utløpet av Lærdalselva. Utsikten over gamle Lærdalsøyri, elveutløpet og fjorden i kveldsstemning gjorde inntrykk. Men vi måtte ta oss videre, for vi skulle overnattet opp på fjellet imellom Lærdal og Aurland. Det går en gammel veg over fjellet litt lengre ut i fjorden fra Lærdal. Mer eller mindre på toppen av fjellet gikk vi ut for å slå opp teltet. Landskapet satte djup ærefrykt. I horisonten

kunne vi se alpine topper som under istiden hadde raget over isbreene imens de gnutte og slipte fjellene runde. Snøen lå fortsatt mange steder, men det var ikke noe problem å finne en tørr teltplass. Religiøs eller ei, fjellet krever dyrking.

TRONDHEIM [18. - 20. JULI]

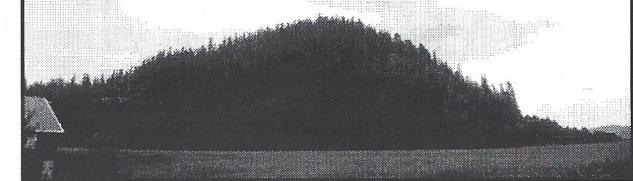
Etter et par dagers ferie innerst i Hardanger gikk turen mot Trondheim, torsdag den ..., for å møte lokallaget vårt der. Vegen fra indre Hardanger til Trondheim er ganske så kronglete, så vi hadde beregnet en overnatting på vegen bort. Været var svært varmt, og kvelden før kunne man sitte ute til langt på natt på grunn av en varm frafjells vind som holdt marken knusk tørr og uten tegn til dugg. På reisedagen var det som vanlig varmt, men også fuktig, noe som resulterte i rekordmange lynnslag. På veg inn Sognefjorden var himmelen bak fjellene ved Feigumfossen helt lilla og lyn dundret ned. Så kommer selvsagt en regnskur av de sjeldne som vi dagen etterpå får vite at har utløst et ras i området bare timer etter vi kjørte igjenom. Innerst i Lustrafjorden før vi opp passasjen over Sognefjellet. På dette tidspunktet hadde det rukket å bli temmelig sent. Midt oppe på fjellet var det bare å stoppe, dra fram teltet og slå seg til ro. Noe kulde var ikke å snakke om, vi våknet til et glohett telt, og måtte evakuere snarlig før myggen som hadde overnattet i ytterteltet gikk til åtak.

Vegen gikk så til Otta og nordover. Her var jeg på ukjente trakter helt fram til og med Trondheim, ja for selv har jeg aldri vært lengre nord enn Røros. Lite bereist i eget land. Etter denne sommeren har jeg derimot fått med meg det meste av Sør-Norge, så nå står fylkene nord for Trøndelagen for tur. Det

var mye flott natur på veg opp, og det var ikke vanskelig å forstå at Trøndelag hadde vært makt-senteret i gammel tid. Her var landskapet rikt på skog og åker. Og selve Trondheim er et kapittel for seg selv. Vakker by, rene og pene mennesker, og omgivelser som på meg virket utenlandsk når det gjelder arkitektur og "ånd". Byer i seg selv er jo noe skivip nå til dags, men sammenlignet med Oslo er det jo ikke rart man blir forbløffet.

Utpå kvelden dukket folk fra det kommende lokallaget opp en etter en, lik som dvergene dukket opp hos Bilbo (vel... nesten i hvertfall). Kvelden gikk med til prat, og alle visste straks at dette var sjefredner av lagnad. Helt fra Halsa i Nordmøre hadde folk kommet. Det er nesten til å bli rørt av når man treffer brødre for første gang, som man vet er av en egen sort med samme mål og ønsker. Dette gjaldt forøvrig også våre folk i Sogn. Brødrebanden er født.

Nå minnes jeg ikke helt den kronologiske rekkefølgen på hva vi gjorde i Trondheim, men det får så være. En av dagene dro vi opp til Sverresborg folkemuseum og så oss rundt der. Mange fine trøndergårder og gamle stuor. Hovedattraksjonen for oss var allikevel borgen på toppen av området. Borgen er så godt som borte, men man kan fortsatt se grunnmuren flere steder. En brønn er også plassert på toppen. Det er ingen tvil om at borgen var plassert strategisk i Trondheim, med en utsikt over hele byen. Arkeologer hadde et pågående arbeide oppå borgen kunne vi se. Det var merkelig å se det strategiske utsnitt som var gjort på

et sted, der man hadde kommet ned på betong. Betong på en middelalderborg (og åpenbart langt eldre enn som så)? Ja, for det viste seg at borgen også ble brukt som skytterstilling under andre verdenskrig. Allerede var dette dekket til med jord, selv om det ikke er mulig at prosessen har blitt påskyndet av litt menneskelig hjelp.

Ved Kjustad like bortenfor, tok vi også en tur rundt på et område der det visstnok skal ha vært et kloster i gamle dager, med en botanisk hage. Våre lokalkjente trøndere hadde hørt at det var hauger inne på området, så dette skulle vi undersøke nærmere. Etter en stund ble det lokalisert to stykker tror jeg, i hvert fall en sikker. Den ene trønderen kastet seg på kne og grov som bare det med bare nevene, og til slutt dukket litt rullestein opp, og røysa var avslørt. Vi hadde selvsagt ikke tenkt til å skjende stedet, så det ble med å rive vakk litt mose og overflatejord for å bekrefte at det var en røys. Det var langt fra åpenbart for å si det slik.

Et annet sted like i nærheten går det en liten elv (Leirelva). Vi fulgte den et stykke nedover til vi kom til ruinene av en forholdsvis stor mølle. Kombinasjonen brenneslekatt og kortbukser var ikke helt god, men buksefolket banet vei ned til ruinene. Man kunne ennå se hvor møllehjulet skulle stå plassert i elva, for en god del

av steinverket sto fortsatt.

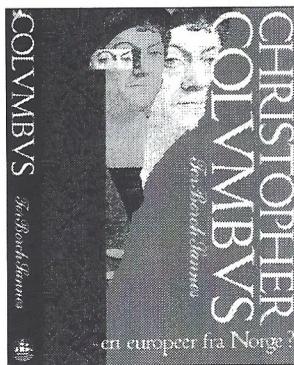
På kvelden tok vi oss opp i byåsen til gården Frøset, åpenbart av hedensk opprinnelse. Forbindelsen til Frøv var ganske passende med tanke på frøsheslene i Gisle Surssons saga, for også her var det hester. Og som hester flest utrolig nysgjerrige og innpåslitne. Vi gikk videre inn i skogen til Leirsjøen (tidligere Frøsetvatnet) hvor vi stelte i stand et måltid og pratet.

Dagen etter fartet vi til Tana nem for å se på en bygdeborg. Det brakte nesten fram latter å se åsen på avstand, en klassisk ås for bygdeborg å huse! Murene her var mer grove enn de vi så ved Borgund, men "dessverre" sammenrast og overgrodd fullstendig. Noen steder hadde allikevel vekst og jord blitt fjernet av arkeologer, slik at man kunne se muren klarere. Det var ikke vanskelig å forestille seg hvordan borgen hadde sett ut i sin tid. Med palissadeverk rundt hele toppen må den ha sett nesten nøyaktig ut som Meduseld fra boka Ringenes Herre, for de av oss som har det som referanseramme.

Siste dagen måtte vi ta en tur til Ringve museum, for å se på musikkinstrumentsamlingen der. Selv samler jeg nesten på instrumenter, så dette var midt i blinken. Museet kan anbefales for alle med interesse for musikkinstrumenter.

BOKOMTALER

CHRISTOPHER COLVMBVS - EN EUROPEER FRA NORGE?, WHEN THE SKY FELL - IN SEARCH OF ATLANTIS, FROM ATLANTIS TO THE SPHINX - RECOVERING THE LOST WISDOM OF THE ANCIENT WORLD, HELLERISTNINGER I GRENSEBYGD - BO-HUSLÅN OG ØSTFOLD

Borch Sannes, Tor (1991). Christopher Colvmbvs : En europeer fra Norge?. - Oslo : Norsk Maritimt Forlag AS. - 235 s. - ISBN 82-90319-12-6

Dette er vel en bok som strengt tatt ikke passer helt inn i bokomtale-seksjonen i et blad som KultOrg. Den er ikke kulturrelatert eller lokalhistorisk, den omhandler ikke førkristne anlig-

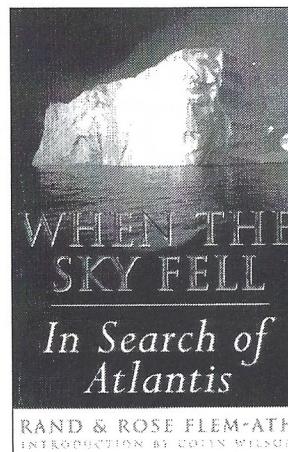
gende eller tolknninger og den er heller ikke særlig relevant til en revitalisering og oppblomstring av den skandinaviske kulturen. Likevel synes jeg boken er såpass interessant at jeg følte jeg måtte skrive en omtale om den. Jeg synes å kunne huske det stod i avisen for en del år tilbake om at Christopher Columbus muligens hadde norsk opphav. Da jeg så denne boken på billigsalg (til bare 20,-!) måtte jeg altså bare ha et eksemplar. Det er jo uansett spennende å lese om oppdagelsesreiser og tidlig historie og jeg kunne saktens koste på meg 250 sider ekstra å lese en uke.

Så vidt jeg har fått med meg, er teorien om at Christopher Columbus muligens hadde norsk opphav ganske gammel. Allerede for over tretti år siden ble denne teorien fremsatt i norske aviser. Det at Columbus også har vært på Island og Grønland og muligens også videre

vestover er en teori som også spenner så langt tilbake som 120 år og er vel mer eller mindre å regne som troverdig. Han var over middels høy, blågrå øyne, ørneaktig nese, lys hud, blondt hår og skjegg. Spansk eller nordisk? Italiensk lærte han seg aldri, han snakket og skrev bare latin og spansk, og oppholdt seg i Italia bare i korte tidsrom.

Borch Sannes kommer her med interessante og troverdige opplysninger hentet fra samtidige kilder om Christopher far og farfar, og også hans farmor (som han mener var av svensk adelsslekt). I det hele tatt bygger han på så mange detaljer, at om man uansett ikke vil tro på det, så bør man bli slått av alle de bitene som passer inn i puslespillet om Columbus' opphav. Boken er skrevet helt greit, men jeg synes det mangler litt bedre språk og både forfatter og forlegger hadde hatt godt av å korrekturlese manuskriptet et par

ganger til før det ble trykket, for skrivefeil er det en del av. Likevel skal man ikke la slike ting heftes for mye ved, selv om det faktisk kan trekke ned troverdigheten et hakk. Men som nevnt ovenfor - 20 kr, historie, oppdagelsesreiser og en litt spesiell teori gjør boken verdt nok å ha.

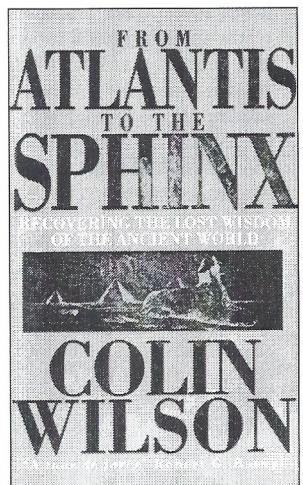
Flem-Ath, Rand & Rose (1995). When the Sky fell : In Search of Atlantis. - London : Orion Books Ltd.. - 179 s. - ISBN 0-75280-171-6

Bøker om Atlantis blir man aldri lei; denne mystiske gamle sivilisasjonen som skal ha forsvunnet for mange tusen år siden og overlevert sin kunnskap gjennom myter, byggverk og matematikk er noe som opptar både skeptikere og troende. Denne boken av ekteparet Flem-Ath er en enkel og grei paperback-versjon (som stort sett alle andre Atlantis-bøker) som man får kjøpt gjennom de fleste internettsteder. De baserer seg en del på Charles H. Hapgoods bøker "Earth's shifting crust", "The Path of the Pole" og "The Maps of the ancient Sea Kings". Hovedteorien er enkelt og greit at Atlantis har ligget

under Antarktis, og de bygger dette på blant annet en annen teori og dennes bevis. Den første er at jorden med noen tusen års mellomrom gjennomgår en stor kataklysm som nesten ødelegger alt liv. Denne kataklysmen som de kaller for "earth crust displacement" fungerer slik at jordens skall, alle de tektoniske platene jordskorpen er bygd opp av, i en enkelt hendelse glir over magmaen. For eksempel, om skallet på en appelsin er løst så kan man dra det rundt kjernen som står stille. Denne "earth crust displacement"-teorien muliggjør det slik at området som ligger på polene flytter seg for hver gang. Antarktis har dermed en gang ligget såpass langt unna Sydpolen at deler av kontinentet har vært isfritt. Bevisene for dette finner man i enkelte gamle kart som blant annet viser hvordan deler av Antarktis ser ut under isen, i tillegg til andre vitenskapelige fakta og mange mytologiske paralleller funnet mange steder i verden.

"When the Sky Fell is a totally compulsive and readable blend of science and mythology" står det bak på boken, og med disse ordene summerer man fort opp bokens innhold. Mytologi er en stor del av fundamentet teoriene hviler på, og det kan både være til gagn og til gavn. Jeg synes at å trekke ut elementer fra mange forskjellige myter rundt om i verden, og bruke de til inntekt for sin egen teori er å starte i feil ende. Man har altså først teorien, og deretter tilpasser bevisene denne. Dette er noe man bør være observant på. Alle vet at å trekke ut deler av en kontekst kan gi et feilaktig bilde. Et annet problem med boken, og egentlig Atlantis-bøker generelt, er at for å være så underholdende som mulig så er innholdet gjerne slik at det står lite om veldig mye. Bøkene

spenner over mange emner, men de går ikke særlig dypt ned i det. Til å være en revolusjonerende teori som "When the Sky fell" legger frem, så synes jeg ikke 179 sider er nok til å legge et godt nok grunnlag for den. Det skal mer til. Det er slik at det er akkurat nok bevis for en troende, mens det er akkurat for lite bevis for en skeptiker. Jeg er skeptisk, men jeg er også troende. Jeg tror det kan være mulig, men det er også for få bevis til at jeg tror helt fullt og fast. Kanskje jeg rett og slett er blitt for akademisk?

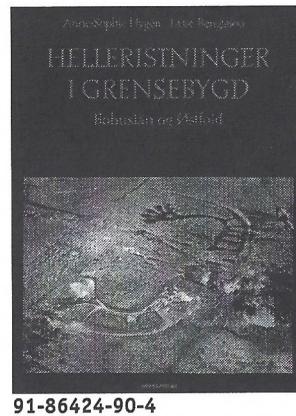
Wilson, Colin (2002). From Atlantis to the Sphinx : Recovering the lost Wisdom of the ancient World. - London : Virgins Books Ltd.. - 370 s. - ISBN 0-7535-0064-7

Siden jeg allerede er i gang med Atlantis, kan jeg skrive en omtale til. Denne boken er av samme format, paperback og skrevet av en forfatter i samme selskap som Flem-Ath, Graham Hancock, Robert Bauval, Robert Temple o. s. v.. Som nevnt i omtalen ovenfor så er også denne boken bygget opp slik at den

spenner over mange forskjellige emner og ikke går særlig dypt innenfor noen av dem. Jeg synes Flem-Aths bok er hakket bedre enn denne, den er bedre skrevet, mer spennende og er ikke så vidtpennende som Wilsons bok. Likevel er det mange gode poeng hos Wilson. Blant annet fokuserer han mye på at de hadde et helt forskjellig oppbygd samfunn hos egypterne. Dette samfunnet hadde ikke noen deling av religion, samfunn, politikk, etikk etc. etc., men alt var en *integral kultur*. Han kom med en del spennende psykologiske aspekter som gjorde at jeg begynte å tenke mer over hvordan vi er i dag i forhold til den integrale kulturen som KultOrg søker å gjenopprette.

Boken er veldig kapittelindelt. Hvert kapittel omhandler et par bøker hver, og Wilson gjenforteller det meste som er å finne i disse bøkene. Når man leser seg gjennom kapitlene er det ikke til å unngå å tenke at Wilsons bok strengt tatt ikke er særlig nødvendig, om man da ikke vet noe som helst fra før og vil ha en grei innføring og gjennomgang av verker som finnes om dette emnet. Konklusjonen min er at den er bra å lese om man vil komme inn i "Atlantis-verdenen", men overflødig om man vet mye fra før.

Bengtsson, Lasse (1999). Helleristninger i Grensebygd : Bohuslän og Østfold / Anne Sophie-Hygen. - Göteborg : Warne Förlag. - 224 s. - ISBN 91-86424-90-4

Innenfor arkeologi-studiet er det en god del interessant litteratur man må lese gjennom. For det meste dreier det seg om små artikler og særdeles detaljert litteratur som er vanskelig å få tak i. Denne boken er også en del av pensumet, men er kommersiell nok til å finnes i vanlige bokbutikker eller på internett. Den er skrevet for et bredere publikum, for å formidle kunnskap om, rettledning til å forstå og ta vare på og en opplevelse av helleristningene. Dagens nasjonalgrense mellom Norge og Sverige eksisterer ikke i bronse- og jernalderen og denne boken tar utgangspunkt i at Østfold og Bohuslän var et område som produserte en lik kultur rundt helleristningsfenomenet. Boken er spekket med fine bilder som man aldri blir lei av å se på, den har praktiske inndelte kapitler og veldige objektive presentasjoner. De fleste aspekter som finnes i helleristninger som

fenomen blir behandlet, og selv om man skal passe seg for å skille helleristninger ut som et uavhengig element innenfor et samfunn synes jeg forfatterne er flinke til å se ting fra alle mulige vinklinger. Siden boken er beregnet på et bredt publikum, så kan litteraturhenvisningene være litt for mangelfulle. Enkelte ganger nevner de forfattere og verk i teksten som ikke står i litteraturlisten og noen ganger skulle man også ønske å lese mer om de forskjellige teoriene som de legger frem. Forfatterne kunne også med fordel kuttet ut minst 50 sider som bare er meningsløst pjatt og likevel få frem samme mengde informasjon, for mange ganger snakker de så generelt og rundt grøten at man hopper over flere sider. Jeg synes boken er et bra tiltak for å få flere oppmerksomme på helleristninger og bevaringen av disse, og er du spesielt interessert i jordbruksristningene i Østfold og Bohuslän er boken fin lektyre. Er du dog ekspert på området fra før, bør du heller kanskje gå til mer detaljerte kilder. Alt i alt, en god bok.

Samtlige omtaler av Jarle Øvrehus høsten 2003.

GRUNNLEGGENDE PROBLEMER MED HEDENSK TRADISJONALISME

AV M. HÄGGKVIST
OVERSATT AV VIDAR E.

Helt siden 1900-tallet har det blitt gjort flere forsøk på å gjenopprette den gamle europeiske, hedenske tro. Fra Himmler SSs Wevelsburg-ritualer, til de moderne heksers (Wicca) naturreligion, har personer og organisasjoner prøvd å gi nytt liv til gamle gudestøtter, strukturer og institusjoner. Det at de fleste forsøk har vært mislykkede er ikke i seg selv noe som sverter dem, det er heller et tegn på at noe viktig er blitt forstått på det spirituelle nivå, grunnet det faktum at vår nåværende tidsalder ikke kan tillate at noe med ekte verdi får manifestere seg i den politiske og sosiale arena. På den annen side har nærmest alle disse gruppe og personene som har vært involvert i disse prosjektene, hatt flere mangler.

Det første problemet med enhver rekonstruksjon av Europas førkristne tro er selvsagt den at det ikke finnes noen tradisjon for

sammenhengende kildemateriale. Det finnes ingen ubrutte linjer fra de opprinnelige sedene fremdeles i virke. Moderne hekser kan hevde at deres tro har blitt praktisert sammenhengende i all hemmelighet, men selv om dette skulle være sannheten (noe vi tviler sterkt på at den er) så er det klart at individuelle, småtallige hekse-grupper, som praktiserer en menge forskjellige overtroer på ingen måte kan sies å være bærere av en hel tradisjon. Til og med en mektig institusjon som den katolske kirke, som motstod nedslaktingen som ledet opp til og etterfulgte 1789 bedre enn noen annen institusjon i Europa, har havnet i stort forfall. Med dette i tankene så er restene av en påstått tradisjon ivaretatt i små hekse-grupper bestående av ulærde bondekoner saktens irrelevant. Hvis all tradisjonalisme er en rekonstruksjon av verdier fra et grunnlag som er så flenget og

forvrengt at det godt skal gjøres om det er noe i det som virkelig fortjener å bli ivaretatt av de nåværende strukturen, institusjoner og idéer, så er situasjonen enda verre for en "ny-hedensk" gjenskaper.

Det andre problemet er mangelen på styrke i doktrinene til de fleste hedenske organisasjoner i dag. De mer ekstreme eksemplene er selvsagt de uhedlige sjelene som hevder at hedendom er en "individuell" tro, hvor hele innholdet er opp til hver enkelt "troende" å bestemme.

Tar man den mentale og spirituelle holdningen til de fleste vestlige mennesker i betrakning så er et slikt standpunkt dømt til å skape all slags kvasi-religiøs idioti. I føltet rundt nordiske nyhedenske organisasjoner med dette standpunktet, har vi sett dem kombinere dette med å kle seg ut som vikinger og så ofre frukter til et tilfeldig valg av

guder eller (i større grad) gudinnes uten den minste forståelse for hva de retter sin oppmerksomhet mot. Men som oftest blir konsekvensene individuelle tolkninger av tekster som Edda, og en altfor "leken" holdning til hele konseptet om spiritualitet. Den mest alvorlige delen med dette andre punktet er det generelle fraværet av forståelse for det grunnleggende for enhver autentisk tradisjon; troen på, og søken etter, den opphavelige sannhet.

Vi henviser ikke til en slags dogmatisme av den sorten som bare er å finne i lukkede, mektige samfunn. Tiden for slike prinsipper er selvagt forsvunnet, i hvert fall på det nåværende tidspunkt. Det vi mener er søken etter de grunnleggende, skjulte sannheter som er å finne i et hvert religiøst system, til og med de mest primitive. Og med sannheter så henviser vi selvagt ikke til moralske, sosiale og ellers materielle idealer, som grunnleggende sett ikke er av en spirituell natur, men til det faktiske innholdet "Gud", "Brahma", "den første igangsetter", eller hva man måtte ønske å kalte den sentrale kraften og/eller mening med menneskelig eksistens. De ny-hedenske prinsipper legger mye oftere vekt på en relativisme av en ytterst moderne, til og med post-moderne, natur. Dette konseptet er ytterst anti-tradisjonelt.

Og dette bringer oss til det tredje punktet; det faktum at moderne hedninger i større grad enn andre som måtte søke etter tradisjon og rekonstruksjon, er mer tilnærmede for modernistisk "infiltrasjon" i deres ideer. Enhver "ekte kristen" ville mest sannsynlig, et sted i hans hjerte, føle at han gjør feil i å tolke om bibelen for å få samhørighet med hans ytterst ateistiske, liberale, socialistiske eller vår moderne tids såkalte "konservative" styrere.

For den selverklærte "hedning", så er ikke dette problematisk. Derfor kan vi se at flertallige ny-hedenske organisasjoner vil sette fokus på deres lojalitet til individisme, demokrati, fremskritt, "toleranse", pasifisme (eller noen ganger krig for krigenes skyld), feminism, og det som måtte passe inn i propagandakrigene om å få større oppslutning og for å kjempe den kampen mot kristendommen som så mange finner mye viktigere enn kampen mot modernisme, materialisme og forbrukerisme. Grunnen til denne oppførselen er ganske enkelt det faktum at de fleste ny-hedninger defineres av deres konflikt med det dominante religiøse systemet, i Europa er dette selvagt kristendommen. Deres synspunkt er at kristendom er fullstendig fremmed, enten for Europas kulturer og folk, eller (enda verre) for "menneskeheten". Med dette argumentet vil de utvikle deres ideer hovedsaklig som et speil av kristendommen, ved å formulere og utvikle deres ideer i opposisjon til alt som måtte ligne på noe som kan forveksles med kristendom. Følgelig vil den kristne holdningen til kvinner få dem til å hevde menn og kvinnens likeverd (til og med til grensen ved fulltendt feminism), hvor denne likeverden blir til likhet som i å "være en og samme ting"; den katolske kirkes anti-progressive standpunkt vil få dem til å forkaste det og hevde deres tro på vitenskapen; det kristne bud om å underkaste seg verdens herskere vil vende dem til halvanarkister, og så videre. Til slutt vil den kristne fokus på det livsfjerne vende dem mot tilbedelse av naturen og mannen/kvinnen. Den ytterste konsekvensen av dette er åpenbar: et åndelig fall som gjør de følgende om til primitive halvateister, som dyrker deres egne seksuelle behov, om

ikke steiner i skogen. Dette betyr ikke at en stor del av den anti-kristelige retorikken ikke har et poeng. Kristendommens ringeakt mot seksualitet og kvinner passer ikke for hvem som helst; kyskhet er et ideal som bør være (og som alltid har vært) fastsatt spesifikk eliter. Det absolute fokuset på skam i kristendom er også et problem som senker vår begeistring for religionen, og det er flere punkter som med all ærlighet kan kritiseres og diskuteres, til og med fra et strengt tradisjonalistisk synspunkt. Men, om dette får noen til å konkludere med at den ikke-åndelige, egalitære, materialistiske hedonismen til den moderne verden er overlegen det kristne verdensbildet, og at hans/hennes hedendom bare skal være en kvasireligiøs unnskyldning for å oppføre seg som en høyteknologisk ape, så ønsker vi ingen del i dennes "rekonstruksjonisme".

Det fjerde og siste punktet, også denne gangen koblet til de ovenfornevnte, er den politiske tilknytningen til dagens organisasjoner. Det ny-hedenske arbeidet, og her hovedsaklig den nordiske ny-hedendommen, hjemmeskes nemlig av et spøkelse, nemlig nasjonalosialismen. Forbrukersamfunnets holdninger, med dets funksjonalistiske forbrukermoral og "intellektuelle" legger store krav på enhver mann med en rune rundt halsen. Moderne "høyreekstremister" (i et mer snevert bruk av ordet) har selvagt valgt å bruke sin førkristne arv på en måte for å legitimisere visse ideer med radikal nasjonalisme. Mange moderne hedninger tiltrekkes også disse ideene, og noen ganger til det punktet hvor man romantiserer Hitler-Tyskland i den grad at det strider mot all fornuft. Og de som ikke deler denne fascinasjonen reagerer selvagt med å gjøre det

rake motsatte. Faktisk, så gjør de ikke bare det rake motsatte (og går til motstand mot fascismen, som er omtrent like harmløst som å omfavne den, siden det er en hovedsakelig død politisk plattform i våre øyne), men de omfavner også de moderne konseptene. De vil hevde at de omfavner "det gamle, nordiske demokrati" (som faktisk var et ganske så marginalt fenomen, som enhver lærer i tidlig germanske kultur vil fortelle deg), og som resultat omfavner den moderne "anglo-saksiske" form for demokrati. Den "hedenandommen" som ble praktisert i Det Tredje Riket var som oftest en åndelighet fullstendig underlagt materialismen (for eksempel rasedoktrinene, som var lagt i sentrum av manifestet, gjorde den igjen til en forfinet naturalisme/naturdyrkelse av et ganske så forfallen slag) og en verdslig form for styresett som fikk sin makt i større grad fra massene enn fra oven. Det er nå allikevel ikke en unnskyldning til å sverge troskap til de nåværende herskere, ei heller til den politiske galskapen som bare fører til nihilisme og egoistisk fråtsing i "fri seksualitet", mer liberalism, "likhet" eller hva som nå skulle være populært for de økonomiske djevlene som styrer den vestlige sivilisasjonens troslære. Nok en gang ser vi hvordan primitiv dialektikk (som ikke fører noe sted; opposisjoner gjør sjeldent i det virkelige liv, hva nå enn marxistene måtte mene) gjør folk uskikket til å forstå det faktum at om de ønsker å være bærere av en tradisjon og manifestere dette i en gjenfødt hedensk tro, så må de sveve høyt over den infantile og "senile" dagligdagse politikken vi ser i dag, helt til det blir mulig å bygge en bevegelse som er helt skånet for malstrømmen av egoistiske interesser og de tåpe-

lige partikranglene som utgjør dagens moderne "politikk".

Det er flere problemer som må adresseres, og de som har blitt tatt opp ovenfor kan utvikles videre. For eksempel, det ovenfornevnte punktet om å speile seg selv mot kristendommen og reagere med å inversere den har gitt oss et stort antall personer med usunne og uheroiske ideologiske anlegg. Vi vil nå allikevel la dette ligge med noen avsluttende ord. En hedendom som kobles til den sanne/ekte opphavelige tradisjonsevige lys må være anti-materialistisk og åndelig, men knyttet til et ønske om å handle. Den må overgå, til og med ignorere, jamringen fra moderne "debatter" og verdslige feider, men må være i stand til å formulere et absolutt standpunkt som gjør dens følgere immune mot den nedbrytende tvang de destruktive elementene har spredd over alt i det moderne vestens åsyn. Den må lære fra tusentalls år med menneskelig tilvære, men den må kunne gi folk født inn i denne forferdelige tiden (Kali Yuga¹) styrke til å leve verdifulle liv. Med andre ord: den må være knyttet til fortiden, være hensynsløs mot nåtiden, og se mot fremtiden. Og enda viktigere: se mot det evige.

NOTER:

- Kali Yuga er en tidssyklus preget av vondskap og destruksjon i Hindukulturen. Ifølge den lever vi nå i Kali Yuga.

DANMARKS OLDDELING

AV JOHNNY L. H. MORTENSEN

Danmarks ældste inddeling er delingen i bygder. Det er ikke en deling som normaltvis vil kunne ses på noget Danmarks kort, men udelukkende en deling som kan ses ud fra arkæologiske udgravninger og folkepsykologiske studier. Det første er der fra videnskabens side lagt en del vægt på, og vi kan gøre os tanker om en stor del, ja, langt størstedelen af Danmarks bygder den ved. Men ved den nyere bosættelse av landet, af de dengang tidligere øde områder har vi ikke meget den vej fra. Dær bliver vi nødt til at ty til folkepsykologien. Og den er ikke tilstrækkelig udforsket. Ikke mange har heller forsket i det fag. Thorkild Gravlund er nok den mand som har haft størst viden inden for det område, men han var ikke videnskabelig uddannet, og kendte ikke til videnskabelig metode. Alligevel er hans værker av uvurderlig værdig, idet han havde øjet til at kende skellighederne

hvor han kom frem. Endvidere samlede Anders Uhrskov også på ting af folkepsykologisk karakter, men til forskel fra Gravlund drog han ingen konklusioner av sine indsamlinger, dvs. han prøvede ikke (i al fald i så høj grad som Gravlund) at drage skel om hvilke folk der boede hvor osv.

BYGDEN

Jeg vil her først komme lidt ind på hvilke bygder vi kender gennem den arkæologiske metode, idet det er de ældste vi kan fremdrage af landet.

Stedet, som her skal fremdrages, er Ods herred for at avkorte stoffet. I Ods herred kan skilles tre bygder — hvilke rent faktisk svarer ganske nøje til de nuværende tre sogne: Højby, Egebjerg og den sidste i Asnæs-Grevinge sogne. Dvs. her ser vi nøje, at bygden er faldet sammen med de senere sogne, en linie, som kan følges hele landet rundt. Dette

sidste, sognesammenfald, skal dog komme i et følgende afsnit. Her skal kommes nærmere ind på bygden.

Bygden kan skilles på baggrund af rund-, langdysser og jættestue, for hvor vi har dem, har vi bygden, dør boede folken. De har nemlig knyttet sig til disse, som var deres helligdomme — dysserne var tæt forbundne med dødetroen man havde på den tid, at der var noget efter døden. Dærfør var dysserne så hellige, og dærfør ved vi, at hvor dysserne er var bygden.

Den psykologiske værdi af bygden er den, at det er det område, som man kendte. Aldrig eller yderst sjældent har man bevæget sig uden for dens grænser, idet det var ganske uevjsomt, man kendte ikke til stenveje. Således er det på sådanne kort (som hosstående) tomrummet, som sætter grænser. Senere nedbrød man højene i sin nærhed, for at

skabe plads enten for marker eller byggelse, så at de dysser og jættestue man i senere tid vil finde som regel sætter skellene, hvilket kan virke som modsætning, men i virkeligheden er det modsatte.

Man bider sig mærke deri, at bygderne ligger så de rager ud til vandet — den tids færdselsåre.

Efterhånden vokser bygderne, og flere skabes. Somme vokser sammen i forbund og skaber storbygder. En del i denne udvikling viser levbygderne, som kom i kølevandet på skjoldungrigen, der tog sin börjen i 500-tallet. På kortet ved denne side vil man se levbygders spredning, og det ses hurtigt, at dengang, allerede, var landet så godt som bygget.

I vore dage kan man også (måske ikke i så høj grad nu, som først i sidste århundrede) iagttagte bygderne. De er i dag, modsat oldtidens bygder, store, dvs. strækende sig over flere sogne, og gerne rækende ind i landet.

Tager vi igen udgangspunkt i Sjælland kendes eksempelvis disse bygder: Ringsted herred, denne bygd danner midtpunkt for de sjællandske bygder, og er sit eget hele. Den har færdselsveje mod hvert verdenshjørnes bygd: Vestsjællandsbygd, mod skov- og hedeboer, og mod syd. Hedeboerne danner en anden bygd, som strækker sig fra Roskilde til Køge. Bygden er kun skarpt grænset mod syd, medens den mod nord ikke er stærkt avtegnet, idet den glider ud i den almindelige kultur. Mod syd har den nemlig netop skællet regnmarks ås, som skiller hedeboerne fra den næste bygds folk, skovboerne. Der kendes en gammel kvædning som avgrænsrer bygden, og den lyder, efter Gravlund sådan:

Reerslev ligger langt fra by,
Særkinde er den næste.

Tune den er bygget av ny,
Karlslunde er den bedste.
Karlstrup hører til gammel
Køgegaard.

Solrød har ingen lyder.

I Jersie de både pløjer og sår.
Havdrupperne det fortryder.
Ølsemagle er bred og lang,
Ølby er kun et stræde,
i Højelse lider de megen tvang,
i Salby har de intet at æde.
Moseøde ligger ved en kant,
Greve går til hove,
Kappel hør til Kildebrønde,
Hundige står i vove.

Således har vi avgrænset bygden fra gammel tid. Den næste bygd, skovboernes, ligger således mellem hedeboer, folkene fra Ringsted herred og stævnsbaggerne. Skovboernes bygd avgrænses ikke i gamle kvad, men grænses skarpt mod de andre nævnte bygder, og flyder ud sydpå, som hedeboerne bygd gjorde det nordpå. Stævns grænser sig selv mod nord, syd og vest. Mod øst løber Stævns å og grænser den lille bygd fra skov- og hedebygden.

Bygderne har ændret sig gennem tiderne. Først så vi de små dyssebygderne, på størrelse med sogne. Disse formedes bl.a. gennem levbygderne. Derefter kom sammenslutningerne gennem herreder og syster (som vi skal se nedenfor), og de bygder man i vor tid har kunne optegne synes at ligne syseldelingen. Således vokser folket sammen.

SOGNET

Sognet er, som vi kender først og fremmest en kirkelig inddeling af landet. Men som vi ovenfor så, så er inddelingen ikke tilfældig, men passer (i mange egne af landet) med den ældst kendte bygdedeling. Også sammen med levbygderne synes sognet for størstedelen at passe. Der kan derfor ikke være meget tvivl om

at inddelingen beror på noget ældre og mere jordfast end blot et påfund af den indkommende kristendom fra omkring årtusindskiftet.

Kigger vi på selve ordet sogn, så er det vel i nær slægt med verbet "at søge", og udtrykker vel også at det område sognet dækker er det område, hvori der søges til fælles helligdom. Lad være, at dette ord har kristendommen muligvis indført, men forklaring passer også på fortidens samfund, idet bygden nødvendigvis har haft samme helligdomme, som vi også så ved at bygden byggedes for vore øjne ved stendysser og jættestuer, som har været helligdomme i tidligere tider. Dertil har man vel også haft andre helligdomme til andre tider, eksempelvis Trundholm mose i Ods herred.

Ved kristendommens indførelse blev dette område tilstige identisk med kirkeområderne, dvs. det område hvor almuen søgte fælles kirke. Forskellige begivenheder historien igennem har ændret på sognenes tal og bygning. Her tænkes i særdeleshed på Den Sorte Død 1348—1350, og svenskekrigene i 1600-tallet. Dette gjorde, at sogne måtte nedlægges, dvs. sammenlægges. Andre steder har man klaret problemerne ved at der var et hovedsogn, hvor præsten havde hjemsted, og dertil et eller flere annekssogne, som præsten tillige havde under sig. Kanske dette var grundet folkelig modstand mod sammenlægning?

Der findes nu omkring 2200 sogne i Danmark. Indtil vore dage har sognene virket som grundenheder i mange forskellige administrative opdelinger af landet, men er efterhånden blevet stærkt vigende fra denne plads. I dag er flere sogne blevet delt mellem to kommuner, enkelte endog på tre.

HERREDET

Herredet er ikke ligeså gammelt som sognet, men det repræsenterer det næste trin i landets samling. Her har bygden, de folk, den verden man kendte, udvidet sig. Gerne er det omkring otte sogne, som er sammensluttede i herrederne. Inddelingen må være ældre end navnet.

Oprindelsen til navnet er tysk, og tydningen må være "det område, som kunne stille med hundrede (120) mand". I Danmark er de hundrede krigere blevet til hundrede bønder, vel hvad der i bøjen passede med de ca. otte sogne. Vor grundviden om herrederne er kong Valdemars jordebog,

som fortæller om dem alle og hvad de skylder i skat, dvs. sæd og fæ. Ellers er herredsinddeling hovedsagligt en retsinddeling, hvilket ses af herredstinget.

Rent folkepsykologisk ses herredsgrænserne tydeligere end sognegrænserne i al fald så langt som vore folkeminder viser os. Dette finder sin forklaring i,

at folk sjældent kom uden for sognet, men stort set aldrig kom uden for herredet, idet der ikke var nogen ting at komme efter. Man havde var man skulle bruge inden for herredet — dette var selvforsyndende.

Ligesom sognene, har herrederne virket som administrativ inddeling mange steder, særligt kendes de måske inden for retskredsene. Men i dag må de siges at være stærkt på tilbagetog, idet det jo nu er kommuner vi taler om og ikke herreder, når vi taler om folkelige tilhørssforhold (her tænkes på de tilhørssforhold som fra offentlig side tildeles folket).

SYSLET

Syslet kendes foruden i Danmark kun på Island. Bedst ses sysleddelingen i Jylland, hvor den også nævnes i Valdemars jordebog. Sysleddelingen kendes fra øerne kun fra spredte oplysninger, men det er ret sikkert, at den har været her også. Således har Fyn været delt i to fra nordøst over Odens til sydvest. På samme vis har Sjælland vel været delt i fire herreder, øst meddel og vestre syssel, samt et sydligt, som opsamlede Sydsjælland og Lolland-Falster. Igen har Skånelandene vel haft en inddeling, men det har jeg ikke kunne blive var (måske blot: Skåne, Halland og Bleking?).

Om syslets alder er det svært at dømme. Kanske det som retslig inddeling er født sent (og avgået tidligt), men i al fald somme steder i Jylland må have en ganske anseelig alder, idet vi har navne som Thy syssæl, Himmerland osv., som skulle modsvare det landområde som teutoner og himbrer i hine tider havde, og således må selve de landområder som omfattes af syslerne være af betydelig ælde. Men det kan sagtens være, at den ikke har været

over alt, dvs. at nogle område stadig lå hen i mindre bygder av herredstørrelse. Det kan vi ikke modbevise, og det er endda også sandsynligt, at det har været på den måde. Syslet er så på et tidspunkt blevet optaget i landets administrative inddeling, og har fået retslig tydning. Denne og dog rimelig hurtig forsvundet, og dens funktion er blevet opslugt af herreds- og landstingene. Derudover har syslerne ligget til grund for den kirkeelige inddeling i provstier.

FOLKEPSYKOLOGI OG LANDSDELING

En rent folkelig meget vigtig ting er netop inddelingen af landet. Det er netop det, som gør, at vi kender os selv. Det er vor landsdeling, der er det net, som holder sammen på os som folk.

At inddelingen i sogne, herreder og sysler ikke blot har haft en administrativ opgave ses udav det, at grænserne i mange tilfælde ses af sagnene som har gået på folkemunde. De har haft en tydning, idet grænserne er optrykket endda meget tydeligt. Kanske det findes enkelte grænser, som ikke findes overleveret, men det er i alle fald undtagelsen, som bekrafter reglen.

Som sagt, så er det disse grænser i landet, som skaber os som folk. Dette gør de, fordi vort folk fungerer ved samspil og modspil. Samspil inden for vores område, modspil med dem uden for. Det er det, som skaber 1) enhed, 2) fremgang. Forsvinder dette, vi folket også dør hen.

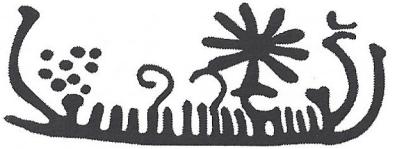
Hele vor historie, ja, al historie bygger på grænser. Hvis der ingen grænser var, vil der heller ingen historie være. Grænserne nødes ikke at være skarpe, men kan sagtens være flydende, som når vi skelner mellem mit og vores. Mellem vor jord, og fællesskabets jord. Grænserne skaber bevægelse, og bevægel-

sen skaber historie, for det som folkesøjlen opfatter og husker gennem tiderne er ikke stilstand, men oprin på oprin. Gerne ses det gennem vore folkeminder, at oprindelige historiske hændelser radbrækkes til ukendelighed, idet alt, som ikke er handling, glemmes, så at der kun er den "aktive" del tilbage af denne eller hin fortælling.

At grænsetrækkene i det hele taget er en vigtig del af den menneskelige forståelse af virkeligheden, viser sig også ved historieskrivningen i det hele. Hvilken grund skulle historieskrivningen have, hvis ikke det var at skille os ud fra andre? Selvfølgelig er vi anderledes, dette ord er netop en bekræftelse af os som mennesker. Men denne gører sig anderledes udelukker ikke kendskab til "det som er på den anden side", tværtimod så styrker det dette samarbejde, efterdi den faste base i "egent" vil være dær, så at man kan hævde sig som individ eller gruppe over for fæller eller andre grupper.

Således vil jeg slå knude for denne artikel.

HÄLLARNAS HEM-LIGA SPRÅK II.

AV MATTIAS L.

Himlen, och i synnerhet natt-himlen, har i alla tider fascinerat människan. Den nordiska människan är inget undantag. Också vi har sedan urminnes tider iakttagit och tolkat stjärnors och planeters rörelser över himlavälvet under årets gång; och där sökt svar till frågor av både vardaglig och översinnlig natur.

Inte mycket är känt för oss idag, om våra förfäders sätt att avläsa stjärnhimlen. Och vid sidan av att vanligen inte känna till speciellt mycket om saken, så hävdar många akademiker slentrianmässigt att vi helt och hället hade andra folk att tack för vår kännedom om natthimlens stjärnmönster; samt den eventuellt praktiska användningen av vissa av dessa stjärnor. Vänder vi oss ännu en gång till urkunderna - de karga berghällarna - för att

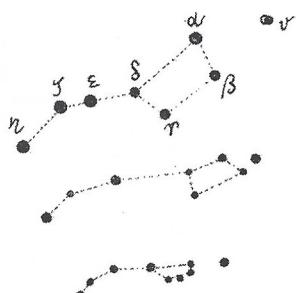

Fig. 1

söka svar på våra frågor, så blir svaret åter annorlunda. I vårt äldre kulturarv finns nämligen rikliga traditioner, som direkt anknyter till himlens lysande egivenheter.

Kring hällristningarnas skäl-gropar finns otaliga teorier och siktter. De flesta av dessa teorier skall vi dock lämna oberörda i denna artikel. Istället för att stirra oss blinda på de gåtfulla skälgroparna, så skall vi vända våra blickar mot himlen - den mattliga himlen. I det tillsynes helt ologiska virrvarret av skäl-gropar som ligger spridda över granithällarna, så kan man i åtkilliga fall nämligen se likartade mönster - mönster som dessutom kan anas eller (i vissa fall) lätt erkänkas bland himlens stjärn-constellationer; varav flera av dessa utgör stjärnbilder som är

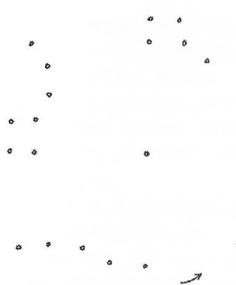

Fig. 2

i dessa separat indelade grupper, så kan vi utan svårigheter urskilja flera tydliga stjärnbilder, nämligen: *Cassiopeja*, *Perseus*, *Karlavagnen*, *Lilla Björn*, *Cepheus*, *Kusken* och *Orion*. Jämför man dessa ansamlingar av skålgropar med en stjärnkarta, så kan tillfälliga likheter utan vidare genast uteslutas. Vid Litsleby i Tanum och vid Leonardsberg utanför Norrköping, samt vid Svarteborg i Tunge härad (och även på annat håll); återfinner vi centralt placerade hällristningar med mycket likartade sammansättningar av skålgropar, som får antagas vara avbildningar av *Lejonets* stjärnbild. Lejonet förknippas inom astrologin traditionellt sett med *solen*; som i kulten kring hällristningarna hade en mycket central (för att inte säga behärskande) betydelse. Vissa tolkningar av eddadikten *Grímnismál* gör gällande att de tolv gudaboningar som omnämns skall tolkas som en nordisk motsvarighet till zodiaken. Enligt ett vanligt tolkningssätt av denna förmodade nordiska zodiak, så korresponderar Lejonets stjärnbild med *Himinbjörg* och *Heimdal*.¹

KARLVAGNEN & FRIVAGNEN

En annan och (förhållandevis) vanligt förekommande avbildad stjärnkronstellation (se fig.1), är den vi nordbor känner som *Karlavagnen* (Stora Björn, eller *Ursa Major*). Denna välkända

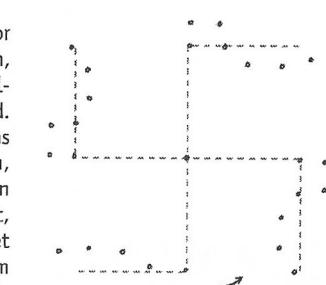

Fig. 3

astronomer, arkeologer, ockulta mystiker och esoteriska filosofer som Richard Morrison ("Zadkiel") och Miguel Serrano m.fl., som förknippar självaste ursprunget till svastikan med sinnebilden av Karlavagnen och dess kretslopp kring Polstjärnan. Detta skulle således helt tillskriva svastikan ett rent nordeuropeiskt ursprung, vilket i sin tur indirekt också bekräftar teorin om ariernas nordeuropeiska ursprung; vilket också förklarar förekomsten av denna symbol annorstädes på jorden som följd av influenser från - eller direkt kontakt med - utvandrade ariska folkstammar. Som synes i diagrammet (fig.4), så finner man också mycket

Hakkorsets utbredning över jorden

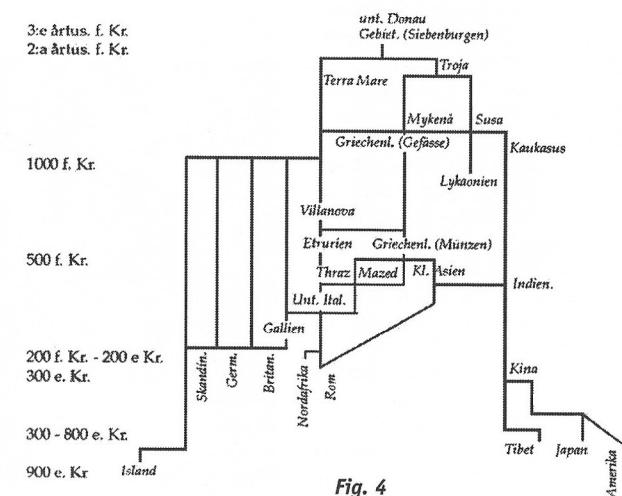

Fig. 4

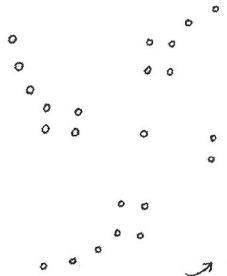

Fig. 5

riktigt de äldsta svastikorna på nordeuropeiskt område.

Karlavagnen kan genom namnet *Karl*³ även anknytas till Tor. Också svastikan är starkt förbunden med Tor, och i synnerhet med hans hammare. Karlavagnen är alltså Tors vagn.

Det finns också en annan vagn – dock inte lika känd – som har sitt kretslopp runt Polstjärnan, nämligen *Fruvagnen* (Lilla Björn, eller *Ursa Minor*). Precis som namnet antyder, så är Fruvagnen något mindre än Karlavagnen till sin storlek; och Polstjärnan utgör den yttersta stjärnan på Fruvagnens skackel.

Frun är i sammanhanget med absolut sannolikhet densamma som Freja/Fröja. Ordet *fru* kommer nämligen av det forngermanska ordet *frijá* (älska, fri); och är direkt sammanbundet med forngermanska *frau-jón*, vilket översätts direkt med just *fru*. Det forngermanska namnet för Freja är *Frijó*, vilket som synes lätt anknyter till både *frijá* och *frau-jón*. Fru är också en gammal titel för ärbara, inflytelserika och ärevördiga kvinnor. Från myterna känner vi också till att Freja har en vagn, vilken dras av två katter. Lilla Björn – eller Fruvagnen – är alltså Frejas vagn.

För runt 4 000-6 000 år sedan, vid tidsperioden mellan yngre bondestenålder och bronsålder, så hade Fruvagnen en annan plats på den nordiska him-

len. Fruvagnen roterade då kring stjärnan Thuban (*Alpha Draconis*) i stjärnbilden draken, även denna i form av en (sol)svastika; och möjligen en ännu tydligare sådan (se fig.5). Norden var under denna tid sannolikt ett matriarkat⁴, och att *Frun* vägledande kretsade kring människans fasta punkt i tillvaron – både i samhället och för världsalltet som sådant; får nog ses som något mer än en tillfällighet. Freja och Fruvagnen får således ses som en urgammal och högst aktningsvärd kvarleva från Nordens äldsta forntid.

Då undertecknad själv besökte Pennefeltet, utanför Farsund i Norge, observerades en avskild anhopning av skål gropar på en klipphäll, som redan vid en första anblick inte kunde uppfattas som mycket annat en fullgod avbildning av Fruvagnen (se fig.6).

Spekulationer över syftet med dessa återgivna stjärnbilder, överlämnas helt till er själva. Kanske hade de ett rent kultiskt syfte? Kanske tjänade de som hjälpmittel för tideräkning? Kanske är de en hyllning till de makter som i naturen följer i respektive stjärnbilds spår med årtidernas växlingar; eller kanske berättar dessa bilder om gudarnas självaste härkomst – deras kosmiska ursprung?

Fig. 6

En långt senare källa än bronsålderns hällristningar, är den arabiske handelsmannen al-Tartushi, som runt år 920 a.y.p.s. berättar om sitt besök i om sitt besök i Schleswig (Hedeby):

"Schleswig är en mycket stor stad vid världshavets yttersta rand [...]. Alla dess innevånare dyrkar stjärnan Sirius, med undantag för den kristna minoriteten som har sin egen kyrka där. De firar en högtid där alla samlas för att hylla sina gudar, och för att äta och dricka".

De kulturella och andliga traditioner som anknyter till stjärnorna har alltså djupa rötter, och har bevarats och överlevt generationsväxlingarna genom årtusenden; somliga av dem ända in i vår egen tid. Fadern och modern som idag pekar ut Karlavagnen och Fruvagnen åt sin son eller dotter, för alltså ovetandes vidare en urtida kvarleva; som i obrutna traditioner förts vidare under minst 6 000 års tid. Och oavsett om vi någonsin åter kommer att förstå dessa kosmiska bilders innersta väsen, så kommer våra efterkommande om ytterligare 6 000 år att peka ut dessa heliga bilder till sina söner och döttrar – helt oavsett om dessa då beskådas från

vår egen Moder Jord, eller från någon av de andra gnistrande stjärnorna långt ute i det gätfulla och omättliga mörkret.

KÄLLOR:

Svenskarnas tro genom årtusendena – Åke Ohlmarks

Germanische Himmelskunde

– Otto Sigfrid Reuter

Germansk mytologi og verdensanskuelse – Varg Vikernes

Astrologen och Merlin – Viktor Rydberg

Undersökningar i germanisk mythologi – Viktor Rydberg

ARKTOS – The polar myth...

– Joscelyn Godwin

Himlasagor och stjärnmyter

– Lone Mogensen

STÁLLU SETTES PÅ FOLK

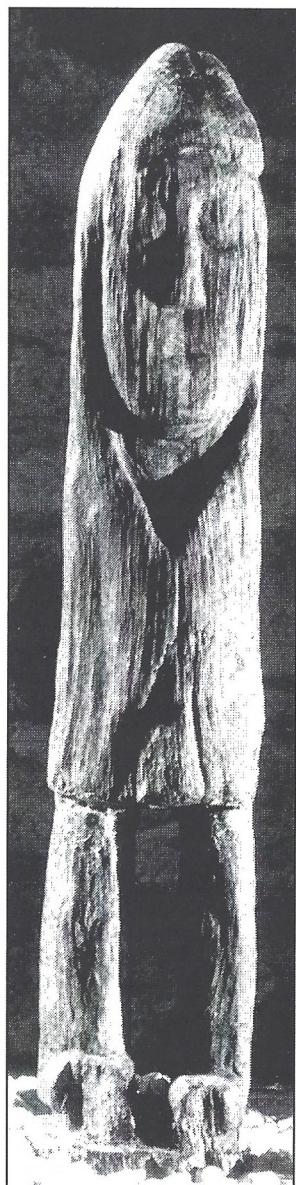
"I gamle dager pleide søringer å sette stállu på folk. Til og med da jeg var barn, gjorde de det. Nå skjer det ikke lenger. En stállu laget det av gressstov, råtne bjerkekubber og never på gamle trestubber og lot så blod fra lillefingeren sin renne på ham. Slik fikk han liv. Stállu plystret når han kom. Han fortalte hvorfor han var sendt, og gjorde så avtale om hvilken dag kampen skulle stå. Når stállu ble liggende under og tapte, pleide han å tilby sin egen kniv, men den skulle man ikke ta. Hvis du stakk stállu med den, stakk du deg selv. Når stállu var drept, så man ikke annet enn en råtten bjerkestubbe. Bare den ble igjen.

Ofte pleide likevel stállu å tape. Og hva er vel stállu annet enn en ond ånd?

Også på faren min hadde søringerne satt stállu. Vi var på et møte, og han var selv alene i gammen. Da hørte han at det romsterte utenfor døra. Han skjønte nok hva det var. Han tok og kalte ham fre. Stállu kom til syne og fortalte hvorfor han var sendt og fastsatte dagen da de skulle ta tak. Faren min sa:- Men skal vi ikke allerede nå ta tak? Det er det samme når vi gjør det.

Og stállu gikk straks med på å ta tak, og far drepte stállu. Da så man ikke annet enn råtne tresubber. Dem bar han til et bjerg ved elven og begravde dem der."

Anders Larsen, 1902, Seglvik, Kvernangen, opptegnet i Refsbotn etter en gammel samekone.

BRUDLAUP FRA FOLKETROEN

SAKSET OG OMSATT TIL LANDSMÅL AV AGILMUND OVSETH

Huldrefolket ville halda brudlaupslaget sitt på ein gard som ikkje var i deira verd. Gamlingen som tillet dette, fekk øl og fekk vera med på festen. Men haugfølket var redd honom, dei visste han hadde kniv, og at han kunne bruka han. Segna fortel at huldrefolket hadde same brudlaupsskikk som menneska. Det einaste som skilde seg ut var at eit gamaldags bondebrudlaup ofte vara i fleire dagar.

TUSSANE LÅNTE STOVA TIL BRUDLAUP

I ei gammal stova i Numedal heldt tussane ein gong brudlaup. Folk var farne til setra, berre ein gammal mann som heitte Torkild, var att på garden.

Ein dag kome det ein tusse til honom og spurde om lov til å halda gjestebod i stova. Torkild svara at han hadde gjeve ifrå seg garden. Tussen bad so pent for seg og sagde dei ikkje skulle øydeleggja noko, og so fekk dei lov til å halda gjesteboden sitt. Ut på kvelden kom det mange tusser som skulle stella i stand og pynta stova.

Dei hang teppar på veggane, og stova hadde aldri vore so fin, ikkje ein gong i Torkild sitt eiga brudlaup. So kom brudeferda. Dei reid på fine hestar, og brura var pynta med sylv og gull so det lyste av ho. Dei nytta dei same brudlaupsskikk som elles blant folk i bygda, dansa og drakk og var ljose til sinns. I høgsetet sat det ein gammal, stor tusse, han heitte Trond, og vart synt stor ære. Dei skjenka honom fyrist, og

alle ville skjenka honom. Heile tida spurde dei kvarandre: "Har du skjenka Trond?". Torkild sat ved grua og såg på dei. Dei fylte mykje øl i hornet hans, og han tykte det var godt og sterkt bjør. Men dei var også redde honom, og sagde jamt til kvarandre: "Du lyt passa deg for Torkild, han er vond med kniven!". Då det leid ut på morgonsida, for dei sin veg, og stova vart som før att.

*

Det hendte at bygdefolket også setra på vetteren i gamle dagar. Torsdagkvelden var ein farleg kveld i veka – då var ofte dei underjordiske og anna trollskap ute.

HULDREBRUDLAUP PÅ SVENSTADSETRA

Det var ei budeie som låg på

Svenstadsetra ein vetter. Det fall

seg slik at ho let vera aleine der nokre dagar, men ho hadde ein

klok hund med seg, og det var

både selskap og tryggleik i denne

hunden. Hunden heitte Grim,

og ikkje berre skjønte han det

budeia sagde åt honom, men det

såg ut som han skjønte like mykje

som eit menneske. Ein torsdag-

kveld medan budeia sat sammen

med hunden framfor varmen, kom

det plutselig eit huldrefylge inn gjennom døra. Ein huldrekall gjekk først, og han hadde mange med seg. Huldrekallen tok budeia i handa og fekk ho til å setja seg på ein stol midt på golvet, og so byrja huldrefylget å pynta

Då guten kom inn på setra, sat budeia midt på golvet pynta til brur. Det einaste som vanta, var berre at huldrefolket hadde fått sett ringen på fingeren hennar, då hadde ho vore tapt for denne verda.

Kjelde: Eivind Heide: "Huldra og annen trollskap – Folketro før i tida", Aschehoug, Oslo 1971.

BRØDREBANDENS KOR, HÆRENS UKJENTE ARV.

ETYMOLOGISK HJØRNE AV VEGARD CHAPMAN

For skrekkelig lenge siden, i germaniske og andre indoeuropeiske kulturer rådde den religiøse kulturen totalt, uadskillelig fra menneskets forståelseshorizont, hinsides pietisme og ortodoks

ideologi. Alt var en selvfølge. Jeg skal se nærmere på hvordan hæren har sitt opphav i denne kulturen, om enn dramatisk forskjellig fra dagens oppfatelse av begrepet *hær*.

Ordet *hær* hadde opprinnelig en meget snevret betydning enn i dag. Det hele grunner ut i ungdommens overgang fra barn til voksen, og en kultus til ulveguden. Før vi diskuterer de lingvistiske fakta kan jeg beskrive noe av den "sosiale" bakgrunnen. I relativt ung alder ble ungdom tatt ut fra stammen og familien for å leve i skogen. Her drev de jakt og fangst, religiøs og dikterisk trening, og sist, men ikke minst krigstrening. Deres tilknytning til krig og de døde forfedre tok vi for så vidt opp i KulturOrgan Skadinaujo nummer 1, 2002.

Men det er mer som må belyses og forklares. Et avkom av denne kulttradisjonen finner vi blant annet i den romerske republikk med Marsprestene, krigsprestar, som tolv i antall innleddet det nye året med religiøs dans og sang, og igangsetting av krigssesongen. Alle disse egenskapene peker i klar retning mot at de var nettopp et slikt brorskap. Til og med i gudenavnet Mars gjenspeiler kulten dens beslektning til de indiske Maruts, den ville guden Rudras krigere. Det er interessant å se denne utpregde krigerkultens tilknytning til dans og sang i de forskjellige kulturene. De indiske vrātyas (slik krigerkulten er mest kjent som der) var ikke mindre enn tradisjonsbærere for store deler av religionen der. Tradisjonene ble selvsagt overlevert muntlig på den tiden, og det er betegnende at nettopp svært lite av mytologien rundt guden Rudra og hans kultus er bevart. Kulten og kulturen rundt denne guddommen ble opprettholdt av relativt få krigere som att på til levde på utsiden av samfunnet, og

var til dels hemmelig og fryktet. Resultatet er at man kan telle på en hånd antall ganger Rudra blir nevnt i RigVeda. Dette har igjen ført til at mye av informasjonen er overlevert som levende tradisjon i hindukulturen, om enn med andre navn og betegnelser på de mytologiske figurer. Vi finner også mye informasjon i andre europeiske lands folkekultur, bevart i nedtegnelser eller levende den dag i dag. De levende tradisjonene i Europa er kanskje sterkest i øst og i fjellstrøk, men har i de siste årene også der blitt svært avmystifisert og kommersialisert.

Den indoeuropeiske betegnelsen for slike bander har i mange tilfelle kunnet skrive seg fra **koryos*. La oss for eksempel se på ordet *bjôðann* som er betegnelsen på konge eller høvding i norrøn tid. *Bjôð* betyr jo folk, og suffiksset *-ann* (IE *-ono-) betegner "leder", "fører" eller også "medlem av". På indoeuropeisk blir dette **teuto-nos*. Kongen er med andre ord folkelederen. *Óðinn* rekonstruert til germansk blir **Wôðanaz* og kan dermed tolkes som "lederen for de ekstatiske". Hvem var så disse ekstatiske? Vi vet at de i hvert fall ikke var en del av folket. De hadde kanskje vært det før, og kom kanskje til å bli det igjen, men i ungdommen var det en del som forlot den vante tilværelsen. Dette var et overgangsrituale for å kunne til slutt bli medlem i folket (**teuto-*) igjen. Så på dette tidspunktet var de medlem av hæren. På norrønt er dette *herr*, på germansk **harjaz* og på indoeuropeisk **koryos*. *Herjann* er som kjent et tilnavn på *Óðinn*. Dette forteller oss at han er hærguden, lederen for hæren. Han er også guden for disse ekstatiske ungdom, nå utenfor samfunnet, delaktig i forfedrenes ånd, sang og dikterkunstens yngel.

Den uløselige sammenslut-

ningen av religiøs praksis vi er vitne til i denne kulten avslører så vidt et ukjent aspekt ved krigsføring i fortidens Europa og europeiskbefolkede områder. Diktning, og aller mest sangens plass er nå falt bort, og stort sett glemt.

Om **koryos* syntaktisk ikke er det samme ord, så gir i hvert fall semantikken til det greske ordet *chorus* (*choros* på gammelgresk) oss et mulig innblikk i hærens tidligste stadium. Betydningene til ordet er listet opp som *tropp*, *kor*, (rund-)dans og en bande dansere og syngere.

1. mars åpnet Salii-brorskapet krigssesongen med en tredelt dans "the steps, the songs, and the clash of lance on shield" (Kershaw 2000). Dette var en så gammel tradisjon at de ikke lenger visste hva ordene i sangen betød. Den samme tradisjonen hadde de greske Kouretes. Dette, og mere til, kan tyde på at koret har et mulig militærkulert uttak til opphav. Kershaw betegner **Koryos*(hæren) som "as much religious as it was martial... [with] ties as strong as blood".

KILDER:

Autenrieth, G. (1891). *A Homeric Dictionary for Schools and Colleges*. New York: Harper and Brothers.

Kershaw, K. (2000). *The One-eyed God : Odin and the (Indo-) Germanic Männerbunde* (Vol. 36). Washington D.C.: Institute for the Study of Man.

Liddell, H. G. (1940). *A Greek-English Lexicon : revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones with the assistance of Roderick McKenzie*. Oxford: Clarendon Press.

Liddell, H. G. (1889). *An Intermediate Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.

Slater, W. J. (1969). *Lexicon to Pindar*. Berlin: De Gruyter.

RAPPORT FRA LOKALLAG TRONDHEIM

Etter dannelsen sensommer 2003 har Lokallag Trondheim rukket å gjøre mye interessant arbeide. Det har blitt lagt svært mye vekt på å finne førkristne kulturminner i vårt nærområde, og vi har i tillegg drevet med kjørtlegging og registrering av disse. Vi har jevnlig vært ute i felten for å oppsøke flere av disse lokalitetene og på dette viset kombinerer vi den vanlige søndagsturen med viktig arbeid i forhold til Odalisme-prosjektet. Ved å engasjere oss i lokalhistorisk arbeid gjennom historielag, har vi fått opplysnings som er til god hjelp og som vi ikke kunne skaffet fra andre kilder. Vi vil derfor anbefale alle medlemmer av KulturOrgan Skadinaujo å ta kontakt med sitt eget historielag som ledd i vårt betydningsfulle arbeid. Gjennom denne artikkelen ønsker vi i Lokallag Trondheim å dele noen av våre opplevelser med dere andre og gi dere noen smakebiter på våre aktiviteter:

På Byneset vest for Nidaros ligger bygdeborgen Høgstein hvis beliggenhet er på en bergknus som former et nes ut i Trondheimsfjorden. Berget strekker seg 88 m.o.h. og består hovedsakelig av to topper, hvor den høyeste av dem skjuler en "hellig" kilde. Denne kilde ble av pilegrimene ansett som hellig på grunn av vannets helbredende kraft, men det er uten tvil tale om en kultkontinuitet også i dette tilfellet hvor kilden er opprinnelig en hedensk helligdom besudlet av kristne. Kilden ble som en del av reformasjonen, fylt igjen med mange steiner. Arkeologen og kulturminnegranskeren Gerhard Schøning rensket derimot opp kilden i 1773, slik at dette vakre stedet etter kunne beundres. Kirken som ligger rett ved, og bærer

navnet Stein, var i førkristen tid et viktig hov for både bøndene fra Byneset og andre bygder på motsatt side av fjorden.

Vi tok turen hit en vakker sensommerdag med solskinn og klar blå himmel, i håp om å få oppleve dette spennende stedet. Ifølge de begrensede opplysningsene vi hadde om Høgstein, skulle det i sin tid (dette er beskrevet av Gerhard Schøning), ha vokst villepler inne på borgområdet. Dessverre fant vi ingen av disse frukttrærne, men vi fikk derimot et utrolig utsyn utover fjorden. Den gang de opprinnelige fylkesinndelingene ennå gjaldt, ville vi ha kunnet skue mot hele fire fylker; tre av de uttrønderske Gauldøla fylke, hvor lokalitetet befinner seg, Skeyna fylke, og Orkdøla mot sør, samt Nordmøra sørvest. Det var ingen mennesker å se, men stedet var beskyttet av naturlige bergformasjoner som skapte stupbratte hindringer som ville være nærmest umulig å forsere. Mange stier tegnet seg i bakken og var godt vedlikeholdt av en flokk med sauер som har tilhold i området under beite. Det lukket også deretter. Inntrykket vårt var at borgen var uoversiktlig grunnet mange bergutspring og kløfter i et særegent landskap.

Den selvsamme dag dro vi til bygdeborgen Slottet, som ligger midt på Byåsen like ved Ferstad gård. Denne borgens navn har kun eksistert på folkemunne, og det var bare noen heldige tilfældigheter som gjorde oss oppmerksomme på stedet. Herfra var det også god utsikt utover Nidarosen og det omkringliggende landskapet. Her fant vi murrester som indikerer at her har ligget en bygdeborg. Det var ikke akkurat de store restene vi fant, men det kan med fordel nevnes at

grunnmurene i mange av Ferstads gårdsbygninger er bygd av stein. Et eksempel er potekjelleren som bare bestod av stein. Vi har en sterkt mistanke om at dette byggematerialet er stjål fra de nå delvis forsvunnde murene på Slottet. Det kan og tilføyes at det på Ferstad skal finnes gravhauger disse har vi ikke funnet enda.

I tillegg har vi ved andre anledninger oppsøkt to bygdebøger i Bymarka; Folafoten / Førdruggshaugen og Skansen. Begge disse bøger har murrester, og de kan begge settes i sammenheng med et nettverk av bygdebøger i et større område. Bygdebøgen på Tanemsåsen i Klæbu (grannebygda) har også vært vitja. Selsom det kan virke som om lokallaget bare har forsket på bygdebøger og denne typen kulturminner, må det understrekkes at vi også har hatt en mengde utflykter med andre forminnger som mål, eksempelvis gravfelt, et jernutvinningsanlegg med ovn, samt interessante steder i forhold til navn som; Solbergåsen og Solemsåsen, Torshaug og Alvhaug. Vi tilegner oss store kunnskaper ved å bruke mye tid på forskning og studier i fritida. Nå går vi med sikkerhet mot vinteren, en årstid som er utmerket til fordypning og lesing. Vi vil avrunde med å uttrykke vårt store ønske om at flere etter hvert vil ta turen sammen med oss.

Lokallag Trondheim

Mot er bedre
En makt i sverdet
Der kamplystne menn møtes;
For en uredd mann
Kan alltid vinne
Seier med sløv klinge.

Fåvnesmål

De store vismenn nærmet seg Manu, som satt med et samlet sinn, og etter å ha tilbørlig dyrket ham, sa de følgende: "Verdige guddom, erklær til oss nøyaktig og i riktig rekkefølge de hellige lover til hver av de fire lag og de mellomliggende." ...

Vi nærmer oss også Manu, for å hellige hans avkom. Vi tjener arvejordens kultur, hellighet og framtid.

KULTURORGAN SKADINAUJO

Info på veven: www.kultorg.com - stab@kultorg.com - (+47) 98 09 16 17